

Malcolm Gladwell

DAVID IN GOLJAT

Outsiderji, neprilagojenci
in umetnost boja z velikani

Malcolm Gladwell

DAVID IN GOLJAT

Outsiderji, neprilagojenci
in umetnost boja z velikani

Prevedel: Sandi Kodrič

UMco

UMco, 2014

Malcolm Gladwell
DAVID IN GOLJAT
Outsiderji, neprilagojenci in umetnost boja z velikani

DAVID AND GOLIATH
Underdogs, Misfits and the Art of Battling Giants

Copyright © Malcolm Gladwell, 2013
All rights reserved.

© za Slovenijo UMco, d. d., 2014
Vse pravice pridržane.

Prevod: Sandi Kodrič
Jezikovni pregled: Mira Turk Škraba
Izdajatelj in založnik:

UMco d. d. / Zbirka Angažirano

Urednik: Samo Rugelj

Pomočnica urednika: Renate Rugelj

Oblikovanje ovitka: Žiga Valetič

Postavitev: Tina Šebenik

Tisk: NTD d. o. o.

Naklada: 400 izvodov, 1. natis

Ljubljana, 2014

Brez pisnega dovoljenja založbe je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, skupaj s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki, v okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

159.947.5
17.024.4:159.947

GLADWELL, Malcolm, 1963-

David in Goljat : outsiderji, neprilagojenci in umetnost boja z velikani / Malcolm Gladwell ; prevedel Sandi Kodrič. - 1. natis. - Ljubljana : UMco, 2014. - (Zbirka Angažirano)

Prevod dela: David and Goliath

ISBN 978-961-6803-95-3

272320512

UMco d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: bukla-urednistvo@umco.si, www.bukla.si

Za A. L. in za S. F., ki je pravi outsider

VSEBINA

UVOD

Goljat

»Sem mar pes, da prihajaš k meni s palicama?« 13

PRVI DEL:

PREDNOSTI IMAJO POMANJKLJIVOSTI
(IN POMANJKLJIVOSTI IMAJO PREDNOSTI)

PRVO POGLAVJE

Vivek Ranadivé

»Bilo je čisto naključje.

Mislím ... Moj oče še nikoli prej ni igral košarke.« 25

DRUGO POGLAVJE

Teresa DeBrito

»Moj največji razred je štel devetindvajset učencev.

O, kako zabavno je bilo.« 41

TRETJE POGLAVJE

Caroline Sacks

»Če bi se vpisala na univerzo v Marylandu,
bi se še vedno ukvarjala z naravoslovjem.« 61

DRUGI DEL:
TEORIJA O ZAŽELENIH NADLOGAH

ČETRTO POGlavJE

David Boies

Svojemu otroku ne bi želeli disleksije. Ali pač? 91

PETO POGlavJE

Emil »Jay« Freireich

»Kako je Jayu to uspelo, se mi ne sanja.« 111

ŠESTO POGlavJE

Wyatt Walker

»Boter zajec je ta narbol' zvita žvau od useh,
k' jih je bog ustvaru.« 143

TRETJI DEL:
MOČNI NISO VSEMOGOČNI

SEDMO POGlavJE

Rosemary Lawlor

»Nisem bila taka od rojstva. To mi je bilo vsiljeno.« 169

OSMO POGlavJE

Wilma Derksen

»Vsi smo kdaj naredili kaj groznega
ali pa smo bili tik pred tem, da to naredimo.« 195

DEVETO POGLAVJE

André Trocmé

»Dolžni smo vam povedati,
da je med nami nekaj Judov.« 219

ZAHVALA 229

OPOMBE 231

STVARNO IN IMENSKO KAZALO 255

Gospod pa je rekel Samuelu: »Ne glej na njegov videz ne na njegovo visoko postavo, kajti odklonil sem ga. Zares, Gospod ne vidi, kakor vidi človek. Človek namreč vidi, kar je pred očmi, Gospod pa vidi v srce.«

1 Samuel 16, 7

UVOD

GOLJAT

»SEM MAR PES, DA PRIHAJAŠ K MENI S PALICAMA?«

1

V osrčju starodavne Palestine je pokrajina po imenu Šéfela, gričevnato področje, prepleteno z dolinami, ki povezujejo Judejsko hribovje na vzhodu s prostrano sredozemsko ravnino. Čudovito lepa pokrajina je, v njej domujejo vinogradi, pšenična polja ter gozdovi platan in terebintov. Poleg tega pa ima strateško lego.

V zgodovini so se mnogokrat bojevali za obvladovanje te dežele. Doline, ki se dvigajo nad sredozemskim nižavjem, omogočajo prehod z obale do mest Hebron, Betlehem in Jeruzalem v Judejskem hribovju. Najpomembnejša med njimi je dolina Ajalon na severnem delu. Najbolj znamenita pa je Terebintova dolina. Tam se je muslimanski vojskovodja Saladin v 12. stoletju spopadel s križarji. Več kot tisoč let pred tem je imela osrednjo vlogo v makabejskih vojnah s Sirijo. Najbolj pa je zaslovela v času Stare zaveze, ko se je nastajajoče kraljestvo Izrael pripravljalo na boj s Filistejci.

Filistejci so bili pomorsko ljudstvo s Krete, ki se je naselilo na obalah Palestine. Višje na hribovju pa so pod vodstvom kralja Savla živeli Izraelci. V drugi polovici enajstega stoletja pr. n. št. so se Filistejci začeli premikati proti vzhodu po Terebintovi dolini. Namenili so se zavzeti hribovje ob Betlehemu in tako presekat Savlovo kraljestvo na dva dela. Filistejci so bili nevarni, izkušeni vojščaki in zapriseženi sovražniki Izraelcev.

Zaskrbljeni Savel je zbral svoje moštvo in se z njim s hribov spustil v dolino, da bi se zoperstavil Filistejcem.

Filistejci so se utaborili na južnem bregu Terebintove doline. Izraelci so svoj tabor postavili na nasprotni, severni strani, tako da sta se vojski gledali prek soteske. Nobena se ni drznila premakniti. Za napad bi se bilo treba spustiti v dolino, potem pa tvegati samomorilsko vzpenjanje na sovražnikovi strani. Nazadnje so imeli Filistejci čakanja dovolj. V dolino so poslali svojega najmočnejšega borca, da bi z dvobojem premaknil položaj z mrtve točke.

Bil je več kot dva metra visok velikan, ki ga je varoval oklep z bronasto čelado. Nosil je kopje, sulico in meč. Pred njim je stopal oproda, ki mu je nosil velik ščit. Velikan se je postavil pred Izraelce in zavpil: »Izberite si koga in naj stopi dol k meni! Ako se bo mogel z menoj boriti in me ubije, bomo mi vam sužnji. Če bom pa jaz močnejši in ga ubijem, boste vi nam sužnji in nam boste služili.«¹

Nihče od Izraelcev se ni premaknil. Le kdo bi lahko premagal tako zastrašujočega nasprotnika? Na koncu se je javil mladi pastir, ki je prišel iz Betlehema, da bi prinesel hrano svojim bratom. Savel je ugovarjal: »Ne moreš iti proti temu Filistejcu, da bi se bojeval z njim. Kajti mladenič si še, on pa je vojak od svoje mladosti.« Toda pastir je bil neomajen. Bojeval se je že s strašnejšimi nasprotniki, je trdil. »Če je prišel lev ali medved in pobral ovco iz črede,« je povedal Savlu, »sem tekel za njim, ga udaril in mu jo iztrgal iz žrela.« Savel ni imel druge izbire. Popustil je in pastir je stekel po hribu navzdol proti velikanu, ki je stal v dolini. »Pridi k meni in dal bom tvoje meso pticam pod nebom in živalim na polju!« je zaklical velikan, ko je videl, da se mu približuje nasprotnik. Tako se je začela ena od najbolj znanih bitk v zgodovini. Velikanu je bilo ime Goljat, pastirju pa David.

1 Vsi svetopisemski navedki v tej knjigi so iz spletne izdaje slovenskega standardnega prevoda Svetega pisma, © 1996, 2003, Svetopisemska družba Slovenije, www.biblija.net. (Op. prev.)

Knjiga *David in Goljat* govori o tem, kaj se zgodi, ko se navadni ljudje spoprimejo z velikani. Z besedo »velikani« mislim na mogočne nasprotnike vseh sort – od vojská in vojščakov do invalidnosti, nesreč in zatiranja. Vsako poglavje pripoveduje zgodbo neke osebe – slavne ali neznane, običajne ali briljantne –, ki je naletela na neobičajno velik izziv, na katerega se je bila primorana odzvati. Naj spoštujem pravila ali sledim svojim instinktom? Naj vztrajam ali se vdam? Naj vrnem udarec ali odpustim?

V teh zgodbah bom razlagal dve ideji. Prva je ta, da je veliko tistega, kar v našem svetu visoko vrednotimo, plod takih neenakopravnih konfliktov, kajti spopadanje s premočnim nasprotnikom rojeva veličino in lepoto. Druga pa je, da take konflikte ves čas razumevamo narobe. Spregledujemo njihovo bistvo. Interpretiramo jih napačno. Velikani niso tisto, za kar jih imamo. Kar jim na videz daje moč, je obenem marsikdaj tudi vir slabosti. Dejstvo, da smo outsider, nas lahko *spremeni* na način, ki ga pogosto ne opazimo: odpre nam vrata, ustvari nove priložnosti, nas pouči, razsvetli in nas privede do nezamisljivih dosežkov. Zato potrebujemo boljši vodnik za spoprijemanje z velikani – in najboljše izhodišče tega potovanja je epski spopad Davida in Goljata pred tri tisoč leti v Terebintovi dolini.

Ko je Goljat vpil Izraelcem, jih je pozival na »odločilni dvoboj«, kot se je reklo temu. V antičnem času je bil tak dvoboj pogosta praksa. Sovražni strani se izogneta množičnemu prelivanju krvi v medsebojnem spopadu tako, da vsaka od njiju izbere bojevnika, ki jo bo zastopal v dvoboju. Rimski zgodovinar iz prvega stoletja pr. n. št. Kvint Klavdij Kvadrigarij na primer pripoveduje o bitki, v kateri je galski vojščak začel zasmehovati rimske nasprotnike. »To je takoj razkačilo nekega Tita Manliusa, mladeniča plemenitega rodu,« piše Kvadrigarij. Tit je Galca izzval na dvoboj.

Stopil je naprej, ker ni mogel prenašati Galčevega sramotenja rimske hrabrosti. Oborožen je bil z legionarskim ščitom in s kratkim španskim mečem. Spopad z Galcem je potekal na mostu čez reko Aniene v prisotnosti in ob zaskrbljenosti obeh vojsk. Spoprijela sta se takole: Galec, vajen svojega načina bojevanja, je nastavlil ščit v pričakovanju napada; Manlius, ki se je bolj kot na večino zanesel na svoj pogum, je s svojim ščitom udaril ob nasprotnikovega in Galca vrgel iz ravnotežja. Medtem ko se je Galec opotekal, je Manlius še naprej udarjal ob Galčev ščit in ga prisilil, da se je premaknil. Ob tem mu je uspelo z mečem priti pod Galčev ščit in ga zabosti v prsi. /.../ Ko ga je ubil, mu je odsekal glavo, iz nje iztrgal jezik in si ga, še krvavega, obesil okoli vratu.

Nekaj takega je pričakoval tudi Goljat – sebi podobnega vojščaka, ki se bo z njim boril prsi ob prsi. Ni mu prišlo na misel, da bi utegnil boj potekati drugače, zato ni bil pripravljen na kaj drugega. Za zaščito pred udarci v telo je nosil umetelno tuniko iz prekrivajočih se bronastih luskin. Pokrivala je roke in segala do kolen; bržkone je tehtala več kot štirideset kilogramov. Noge so mu varovale bronaste golenice s pripetimi bronastimi pokrivali za stopala. Nosil je težko kovinsko čelado. Imel je tri različna orožja, vsa namenjena boju od blizu. S svojim bronastim kopjem bi lahko prebil ščit in celo oklep. Ob boku je imel meč. Kot glavno orožje pa je uporabljal posebno sulico, ki je imela po svetopisemskem zapisu »kopjišče kakor tkalčje vratilo«. Bila je pripeta z vrvjo in obtežena z nizom uteži, da jo je mogel suniti z izjemno silo in natančnostjo. Kot piše zgodovinar Moše Garsiel: »Izraelci so menili, da lahko ta težka sulica z železnim rezilom, ko jo zaluča mogočna Goljatova roka, prebode kateri koli ščit z oklepom vred.« Lahko razumete, zakaj si nihče od Izraelcev ni upal spopasti z Goljatom?

Potem se pojavi David. Savel mu poskuša predati svoj meč in oklep, da bi imel vsaj malo možnosti. David odkloni: »Ne

morem hoditi v tem, ker nisem vaju.« Namesto tega si je izbral pet gladkih kamnov in jih dal v pastirsko torbo. Potem se je s svojo pastirsko palico spustil v dolino. Goljat užaljeno premeri mladeniča, ki mu prihaja naproti. Pričakoval je izkušnega borca. Namesto tega ima pred seboj pastirja – fanta najnižjega poklica –, ki je videti, kot da bo proti Goljatovemu meču uporabil pastirsko palico kot gorjačo. »Sem mar pes,« reče Goljat in pokaže nanjo, »da prihajaš k meni s palicama?«

Potem pa se zgodi tisto, kar je iz zgodbe naredilo legendo. David vstavi enega od kamnov v usnjeni žep svoje prače, jo zavihiti in sproži v Goljatovo razkrito čelo. Goljat, omamljen, pade na tla. David steče k njemu, mu vzame meč in mu z njim odseka glavo. »Ko so Filistejci videli, da je njihov junak mrtev,« pravi Sveto pismo, »so zbežali.«

Bitko je čudežno dobil outsider, ki po vseh pričakovanjih ne bi smel zmagati. Tako smo si vsa stoletja odtlej pripovedovali to zgodbo. Tako se je v raznih jezikih znašla metafora o »Davidu in Goljatu« – metafora o nepričakovani, težko verjetni zmagi. Ta opis dogodka ima napako; pravzaprav je skoraj v celoti napačen.

3

Antične vojske so poznale tri vrste vojakov. Prva vrsta je bila konjenica – oboroženi možje na konjih ali v bojnih vozovih. Druga je bila pehota – pešaki v oklepih z meči in ščiti. Tretja vrsta so bili metalci, ki bi jih danes imenovali artilerija: lokostrelci in, najpomembnejši, pračarji. Prača je imela usnjen žep, ki je bil na vsaki od obeh strani privezan na dolgo vrvico. Metalec je vstavil kamen v žep, ga na vrvicah zavrtel vse hitreje in vse dlje okoli sebe, nato pa izpustil eno vrvico in s tem izstrelil kamen.

Uporaba prače je zahtevala izjemno veščino in veliko vaje, toda v izurjenih rokah je pomenila smrtonosno orožje. Slike